

EL CASTELL DE TAGAMANENT

ANTONI PLADEVALL I PERE CATALÀ

Extret d'*Els Castells Catalans*, 2.
Rafael Dalmau editor, 1969, pp. 299-306.

El penyal del Tagamanent, de característica silueta, s'aixeca com un sentinella gegantí per sobre del Congost, fent-se ben visible de tot el Vallès i de la Plana de Vic. Forma l'última estribació del massís montsenyenc, al final de la llarga planura del «Pla de la Calma», abans de l'engorjat del Congost. Aquesta estratègica situació entre el comtat d'Ausona i de Barcelona¹ li ha valgut la importància històrica i l'interès dels comtes i reis en no perdre la seva possessió. Sempre ha pertanyut al bisbat de Vic i al seu comtat històric; així, consta en la llista de castells ausonencs empenyorats per la comtessa Ermessenda al seu fill Berenguer, l'any 1023, i, més clarament encara, Tagamanent encapçala la llista de castells estrictament ausonencs donats en dot pel comte Ramon Berenguer III a la seva filla Maria Roderic, l'1 d'octubre de 1107, en casar-se amb el comte Bernat de Besalú.² Tanmateix, des que el rei va tenir-ne el domini directe en el segle XIII, hom tendí a considerar-lo inclòs en la vegueria del Vallès.³

1. L'any 1098, en fer donació el vescomte Folc de Cardona, bisbe de Barcelona, de l'església de Santa Maria de Tagamanent, al monestir de Santa Fe de Conques i al seu abat Begó, perquè hi fos fundat un priorat, es diu en el document: «Et est autem haec Ecclesia in Episcopatu Ausonensi, sursum in cacumine predicti catrí posita in finibus Barchinonae et ipsius Ausonae nec non fere el Gerundae». (P. de Marca, *Marca Hispanica*, apartat CCCXVIII, col. 1205. V., també, J. SERRA VILARÓ, *Història de Cardona*, I (Tarragona, 1966), capítol «Els senyors de Cardona».

2. *Liber Feudorum Maior*, edició F. MIQUEL; volum I (Barcelona, 1945), p. 232, i vol. II (Barcelona, 1947), pp. 19-20.

3. Al llibre *Feudorum Vicariorum Cathaloniae*, de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, volum IV, foli 47, s'esmenta el castell de Tagamanent com a pertanyent a la Vegueria d'Ausona, i, en el mateix manual, foli 153, com a pertanyent a la Vegueria de Barcelona

No hi ha dubte que el castell es trobaria al bell cim del Tagamanent, en l'extensa planura on resta encara l'antiga parròquia, santuari de Santa Maria de Tagamanent, amb les restes del casal rectoral; però, no hem sabut veure ni un sol vestigi de la seva edificació medieval. El planell superior de Tagamanent té comptadíssims punts d'accés i, per tant, era lloc fàcilment defensable. Els documents, en parlar de l'església de Santa Maria, clarament diuen «in cacumine predicti castri posita» (document de l'any 1098, esmentat en la nota 1) o, simplement, «ecclesiae de Castro Tagamanent»;⁴ afegim que un capbreu, de l'any 1372, concernent al mas Prat –massia avui desapareguda, situada sota mateix del turó on hi ha la parròquia– al·ludeix a «ipso Prato subtus castri de Tagamanent».⁵ L'enasprada situació coadjuvaria a la simplicitat castellera, bé que tenim indicis per creure que el castell de Tagamanent era quelcom més que un castell sumari. A més de l'església i la residència per als seus preveres, hi hagué dalt el pla o a la seva entrada un casal o residència per als castlans que residiren allà, des de finals del segle XI fins entrar el XIV. També, en un document de 1009 –pel qual els comtes Ramon Berenguer i la seva esposa Adalmodis lliuren al vescomte Ramon Folc i a la seva esposa Ermessendis la meitat de l'alou de Vall Fornès, annex al castell de Tagamanent– surt mencionada una Sala, o casal de residència, propietat dels comtes, que es trobava prop de la porta del castell;⁶ devia ésser el lloc de l'«estatica», o estatge del comte Ramon Berenguer I que veurem citat més avall.

i Vallès. Més tard, en els fogatjaments s'inclou sempre en la Vegueria de Barcelona i del Vallès.

4. En els testaments dels vescomtes de Cardona i d'altres prohoms dels segles XI i XII, hi ha freqüents llegats a l'església de Santa Maria de Tagamanent, els quals denoten una antiga devoció i culte més rellevant que en la resta de les esglésies de la rodalia.

5. Segons nota de J. PERICAS.

6. Aquest document es troba al *Liber Feudorum Maior*, edició Miquel, volum I, pp. 216-217. La transcripció hi és molt deficient en la part de noms topogràfics: els termes de la meitat de l'alou de Vall Fornès, la més propera al castell de Tagamanent, són: «de parte orientis in ipsa Guardia vel, in Moro Nigro et insula [no: “in fulia”] de Bernard, de meridie in aulodio de Sendre de Kanoves [no “Kanaves”], de circi in ipsa Calmo [no “Calino”], de occiduo in collo de Massana». Així ho hem llegit en l'original de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, pergami de Ramon Borrell, núm. 92, i així ens ho testimfica la topografia que hem recollit en el lloc, on encara subsisteixen el Monner, l'Illa, el Pla de la Calma i la Maçana. Quant a la identificació de la «Sala» i el «Kastellum» com als de Tagamanent, no ofereix dubte el document: «Et ego retineo mea sala qui est ad porta de Kastellum cum ipsa conamina vel viveria. Et dono ad Sancte Maria [de Tagamanent, abans citada] pecia una terre ubi est fonte, qui est supra connamina et pervadit usque in mea Sala; et dono alia pecia vel Sancti Martini supra via et pervadit ad Salto Kanino [Salt-de-ca]...». Si la font a què es refereix és la mateixa que

Creiem que les velles parets serien aprofitades per a les noves edificacions i, en conseqüència, l'església i l'esfondrat casal parroquial no mostren res que sigui anterior als segles XVI o XVII. Contrasta l'abundància de cites i notícies antigues amb la manca total de vestigis arqueològics, fins al punt que si manquessin les primeres hom es veuria forçat de preterir la importància i el passat de Tagamanent.

Les més antigues referències, les dona el fons històric de l'Arxiu Capítular de Vic: dos documents dels anys 945 i 947, respectivament, esmenten terres i vinyes –deixades a la catedral de Vic pels preveres Nectar i Dacó– que es trobaven «in comitatu Ausona, in terminio de castro Tagamanent», la primera a la Vallmagna i la segona a la villa Molar.⁷ Aquests documents, acompanyats d'un altre de l'any 990 on s'exposa la venda que Borrell II, comte i marquès, i la seva esposa Emeruds, junt amb el fill Ramon Borrell II, feren a Audesind i a la seva muller Ermetructa d'un alou en el terme de Tagamanent, del comtat d'Ausona, persuadeixen de la primitiva adscripció de Tagamanent a Ausona, i de la propietat que d'ell tingueren, des dels inicis, els comtes de Barcelona -Ausona⁸.

ELS SEUS SENYORS

Tagamanent es trobava veí del castell del Brull, castell donat, en començar la repoblació ausonenca pels comtes de Barcelona als vescomtes d'Ausona –dits més tard de Cardona–, en feu o retribució pel càrrec vescomtal; d'ací que els més antics documents li diguin el «fevo vicecomitale». És probable que els mateixos comtes encarreguessin també als vescomtes d'Ausona-Cardona el castell de Tagamanent perquè n'asseguessin la guarda i protecció. De fet, el senyoriu o guarda dels Cardona sobre Tagamanent és una realitat des

hi ha en emprendre la pujada al Santuari, la Sala es podria trobar tot just en arribar al pla del castell per la banda de ponent, única banda accessible. La menció de l'església de Sant Martí «supra via», situada al Collet de Sant Mari, sota del castell a la banda de migdia, l'any 1009, indica que hi hagué una església en dit lloc anterior a aquella de la que ara resten alguns vestigis d'un mur i començ de l'absis, la qual no pot ésser datada d'abans de mig segle XI.

7. Arxiu Capítular de Vic. Calaix 6, documents 120 i 123. A «Noticias históricas sobre la parroquia de Sant Cebrià de la Móra» (revista *Ausa*, núm. 51 –Vic, 1965–, pp. 167-175), indicàrem esments topogràfics del terme de Tagamanent, car la parròquia de Sant Cebrià de Móra, encarada al Brull i a la Plana de Vic, fou sempre del terme del castell de Tagamanent.

8. F. UDINA MARTORELL, *El Archivo Condal de Barcelona en los siglos IX-X* (Barcelona, 1951), pp. 413-414.

de principis del segle XI almenys, segons podem comprovar pels documents esmentats en la nota 4. Els primers actes d'enfeudament i vassallatge sobre el castell que tractem comencen a mig segle XI. Entre els anys 1039 i 1050, la vescomtesa Guisla, de Cardona, fa homenatge al comte Ramon Berenguer I i a la seva esposa Elisabet pels castells que té per ells en els comtats de Barcelona i Ausona, excepte el que es va retenir la comtessa Ermessenda en dits comtats i l'«estatica» que el comte Ramon té al castell de Tagamanent⁹.

Entre els anys 1035 i 1076, el vescomte Ramon —fill de Guisla— fa un nou jurament de vassallatge al comte Ramon Berenguer I pels castells que té per ell, els quals són: el castell o fortalesa de Gironella, a la ciutat de Girona, el castell de Farners,^{9 bis} el castell de Tagamanent i Castelltallat. Segueixen altres juraments de fidelitat, tots sense data però de la mateixa època, prestats pel mateix vescomte a la comtessa Adalmodis, i pels castlans Ermenir —castlà de Castelltallat— i Ramon Bremon —del de Tagament.¹⁰

D'aquesta manera restaba ben precisada, des de mig segle XI, la jerarquia feudal del castell de Tagamanent: el comte de Barcelona, senyor major i superior; el vescomte de Cardona, primer feudatari; i el castlà, Ramon Bremon (o Bermond), supeditat al vescomte de Cardona i al comte de Barcelona. Aquesta jerarquia és la que subsistirà fins a mig segle XIII, quan el comte de Barcelona va comprar al vescomte de Cardona tots els seus drets sobre Tagamanent. Només veurem, canviar els castlans, convertidors del seu càrrec en hereditari a finals del segle XI, en perfilar-se les successions de la família Tagament.

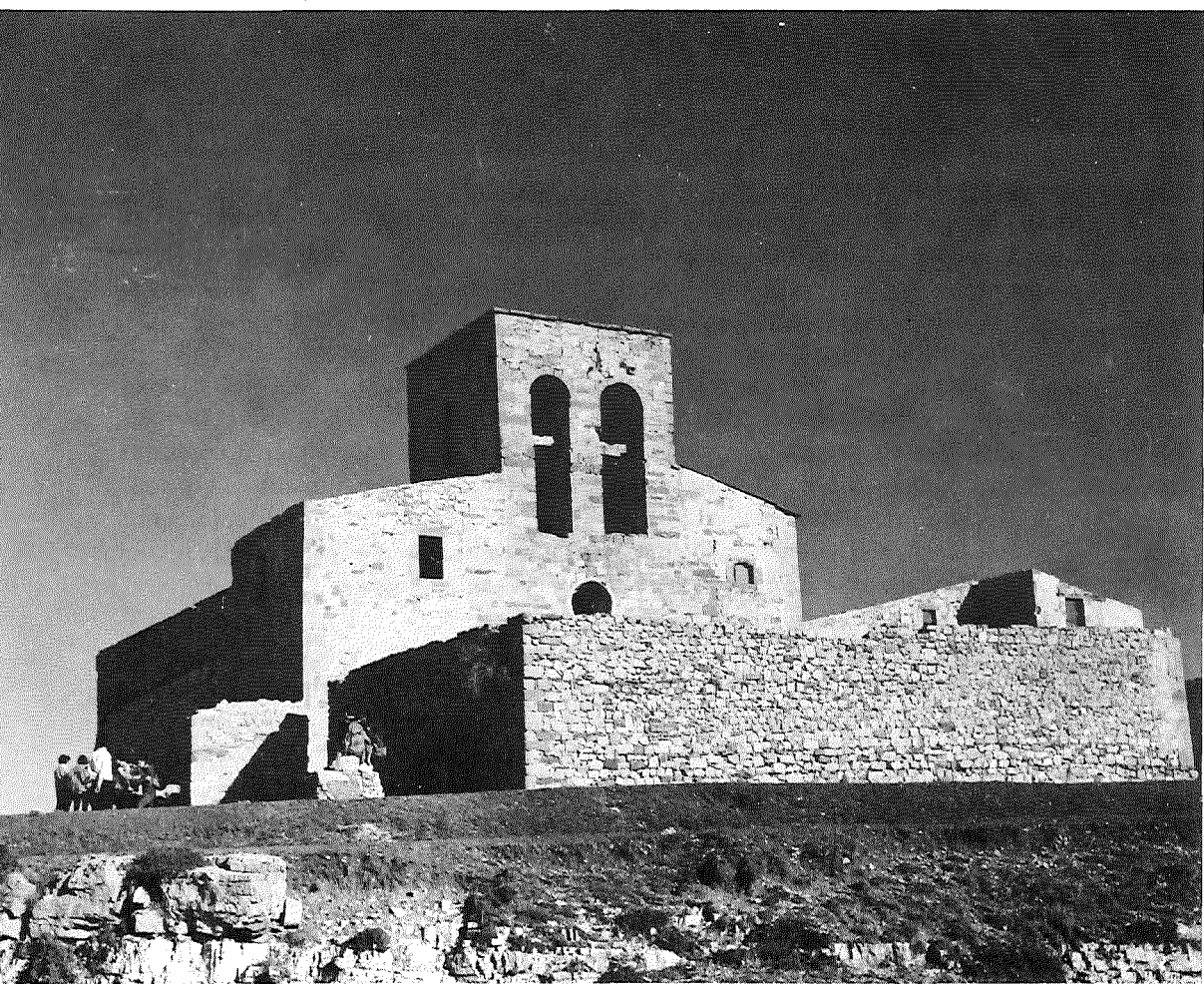
No sabem la filiació del castlà Ramon Bremon.¹¹

El 22 d'abril de 1075, el vescomte Ramon i la vescomtesa Ermessenda fan un nou enfeudament del castell de Tagament a Arnau Guifre, supeditant-li el castlà del castell i prometent-li una cavalleria de terra dintre del terme del castell de Tagamanent i la tercera part dels delmes de l'església de Tagamanent o una altra cavalleria de terra amb un valor semblant. Per tot això, Arnau

9. *Liber Feudorum Maior*, edició Miquel; I, pp. 213-214. Aquesta menció, incompleta en el document, de l'estatge que el comte Ramon tenia en el castell de Tagamanent, pot sens dubte relacionar-se amb la «Sala» que a Tagamanent tenia el seu avi Ramon Borrell en 1009.

9 bis. «No creiem com Miquel Rosell que es tracti del castell de Santa Coloma (Girona), sinó del de Farners, molt a prop de Cardona» (S. SOBREQÜES, *Els grans comtes de Barcelona* —Barcelona, 1961—, p. 106, nota 114).

11. Podria ésser membre de la família vescomtal de Cardona, en la qual eren corrents els seus noms en aqueix temps. També estimem probable que fos el senyor del castell de Taradell Ramon Bermond (1030-1076) que, per aqueix temps, estava estretament vinculat a la casa vescomtal per altres enfeudaments al castell del Brull.

*Santa Maria de Tagamanent, en curs de restauració.
(Foto: Amics de Tagamanent.)*

Guifre retorna als vescomtes la terra del castell segarrenc de Calonge, amb el feu que tenia per ells en penyora, i també els lliura la «dominicatura» que tenia a la vila de Sales, prometenent d'ésser-los fidel i tenir pels comtes el castell i cavalleries de Tagamanent.¹²

Poc temps després, el 23 de juny de 1083, el vescomte Ramon, qui volia marxar a guerrear amb la host del comte de Barcelona, féu el seu testament, en el qual deixa els castells de Rupit i Tagamanent al seu fill Bernat, si Déu vol que torni, si no que passin als canonges de Vic. En el mateix testament fa una al·lusió a l'anterior infeudació, car «deixa a Santa Maria de Tagamanent la tercera part de la seva parròquia —seran els delmes anteriors— que ell li ha llevat injustament i que ara té Arnau Guifre i mana que torni a estar tot en propietats dels seus capellans, com ho havia estat en temps dels seus pares»¹³. En un altre testament fet pel mateix vescomte, el dia 11 de març de 1086, repeteix els llegats, si bé cedeix els seus castells a la seva muller Ermessenda i al seu germà Folc, el futur bisbe de Barcelona, aleshores ardiaca de Cardona i bisbe intrús de la Seu d'Urgell.¹⁴ El seu fill Bernat havia mort, com també en Bremon II; l'herència anà a parar, més tard, a la mort del bisbe Folc —en 1100—, a la filla Ermessenda, casada amb Deodat Amat de Claramunt.

El 15 d'octubre de 1098, el vescomte Folc, bisbe de Barcelona, donava al monestir de Santa Fe de Conques i al seu abat Begó «ecclesiam meam de castro quod vocatur Tagamanent, eo quod ad presens per simoniam male era ordinata». Aquesta donació fou feta en un petit sínode o reunió de bisbes, presidits pel legat pontifici toledà, que tingué lloc al castell i canònica de Cardona. En el document, el bisbe donador fa una llista dels seus germans i pares difunts, pels que deuran pregar els monjos o la comunitat que deurà instal·lar-se a Tagamanent.¹⁵ Aixó ha donat peu perquè es parlés sovint del monestir de Tagamanent, però estem convençuts que no es va arribar mai a dur a terme. Tal volta perquè no interessava als comtes de Barcelona, els

12. Ramon, vescomte, i Ermessenda, donen a Arnau Guifre «ipsum castrum de Tagamanent ut ipse castellanus qui hodie ibi est aut ipsi qui antea fuerint, ad laudamentum de jam dicto vicecomite et vicecomitissa mittad eos ibi prescriptus Arnalius. ...Actum est hoc x kalendas Madii anno xv Philippi regis». (Arxiu de la Corona d'Aragó, *Traslado a índice de escrituras de los antiguos condes*, II, folis 530-532; antiga referència, armari 9, Vici, sacco D, núm. 194.

13. També deixà a Santa Maria de Tagamanent les mansions que té en el Congost, amb els alous a vinyes que té a l'illa de Lardanesques, prop de la vinya de Folc Ramon.

14. Arxiu Mensa Episcopal Vic. Pergamí llibre 13, document 55.

15. Marca, *Marca Hispanica*, ap. CCCXVIII, col. 1205.

primers senyors del castell interessats a la seva conservació, o per causes internes de l'orde de Sant Benet.¹⁶

La situació estratègica d'aquest castell féu que els comtes de Barcelona en reclamessin sovint la potestat i no permetessin els Cardona de fer-se'n amb la total propietat. El 1231, Jaume I l'empenyorava a Ramon Folc de Cardona, pel deute de 2.500 morabatins que els Cardona havien deixat a Jaume I i al seu pare, i en 1268 el mateix Jaume I en reclamà la potestat a Ramon Folc de Cardona.¹⁷ Per fi, l'any 1269 el rei Conqueridor en recobrà la total potestat i domini, donant al vescomte de Cardona 15.000 sous.¹⁸ D'ençà, el castell va ésser considerat lloc reial i els reis n'encomanaren la batllia i l'administració a diferents senyors durant el segle XIV i següents.¹⁹ A principis del segle XIII es considerava indistintament de la vegueria de Vic o de la de Barcelona i Vallès, però, des de la creació del comtat d'Ausona en favor de Bernat de Cabrera, a mig segle XIV, va ésser considerat exclusivament de la vegueria vallesana.²⁰

16. En aquesta època fou reedificada la capella o església de Sant Martí del coll de sota el castell, per a servir de parroquial en comptes de Santa Maria. Prop d'ella, hi havia, ja de temps, el cementiri; però, a causa de no haver-se dut a terme el monestir, es va abandonar molt aviat, retornant la parroquialitat a Santa Maria. Ho diu clarament la visita pastoral que hi féu el bisbe de Vic en 1357, en la qual, després de visitar la parroquial de Santa Maria, ho féu «ad Capellam publicam Sti. Martini que ut dicitur comuniter fuit prima ecclesia».

17. SERRA VILARÓ, *ob. cit.*, I, pp. 194 i 211.

18. F. CARRERAS CANDI, «Notes dotzentistes d'Ausona», a *Miscel·lània històrica catalana*, II (Barcelona, 1918), pp. 447-448.

19. A en Guillem de Savassona, el 4 idus gener de 1310: «Nos Jacobus... Considerans de fide et legalitate vestri g. de Savassona comitimus sive comendamus vobis baiulia castri nostri de Tagamanent». (Arxiu Corona d'Aragó; reg. 232, foli 122). O al ric pagès de Tagamenent, l'hereu del Bellit, el 14 de les calendes de febrer de 1336: «Nos Petrus... attendentes quod officium baiulie castri de Tagamanent alicui per nos commissum nont est propterea de fide et legalitate vestri Bernardo Bellit de termino dicti castrei plenarie confidentes, cum presenti carta nostra comitatus sive comendamus vobis officium baiulie predictae». (Arxiu Corona d'Aragó, reg. 949, foli 161). Etc.

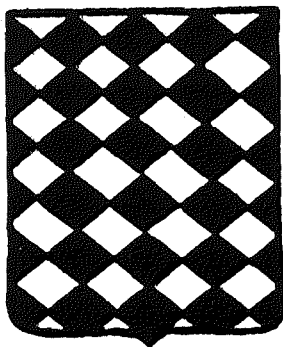
20. En el fogatge de 1366, publicat per P. DE BOFARULL (*Col. Docs. Inèds.*, XII, pp. 5 i 9) s'esmenta entre els llocs foguejats per la «Comissió de Barchelona», «Tagamanent, fochs reys, 12; fochs d'esgleya e de Cavallers, 16». O sigui amb un total de 28 famílies.

Segons un capbreu de les rendes reials de 1315: «Les rendes de Tagamanent valen cascun any tro a 825 sous. Item los esdeveniments del dit loch valen tro a 55 s. En les quals rendes pren cascun any per violari en Bort de Munt Cortés VI diners cascun dia, que fa cascun any CLXXX solidos. Tot lo romanent de les dites rendes es assignat a la messiò de casa». (P. DE BOFARULL, *ob. cit.*, XII, p. 229).

ELS CASTLANS

Hems vist l'aparició dels castlans Ramon Bremon, vers el 1050, i Arnau Guifre, en 1075-1083. Aqueixos enfeudaments i alguns altres que desconeixem varen donar origen a diferents castlanies, les quals hom pot seguir des d'inicis del segle XII i potser de més abans. Ací sols farem esment dels cavallers cognomenats Tagamanent.

En 1802 tenia lloc la consagració de l'església de Sant Cristòfol de la Castanya, veïna del terme de Tagamanent; ho féu el bisbe Berenguer de Vic, a petició dels nobles Ramon, vescomte de Cardona, Umbert de les Agudes i Berenguer Sanç de Tagamanent. La parròquia es trobava en la confluència dels tres grans termes del Brull, de les Agudes-Montseny i de Tagamanent.²¹

Escut de la família Tagamanent, del Principat.

Aquest Berenguer Sanç de Tagamanent és la primera anella coneguda de la genealogia del castlans, o «castellani» —com signen en alguns documents—, que vivien al castell de Tagamanent, del qual prengueren cognom.²²

Berenguer Sanç de Tagamanent, 1082, casat tal volta amb Guisla de Tagamanent, vídua en 1095, i mare de:

21. Acta inèdita treta d'una còpia de 1817, feta sobre altres de 1527 i 1462, guardada a l'arxiu del Brull.

22. Per les primeres successions d'aquesta família, comptem amb el riquíssim arxiu del mas Vilar de la Castanya, guardat en part pel seu propietari (el senyor Xirau, de la Batllòria) i part ingressat a l'Arxiu Fidel Fita, d'Arenys de mar. La resta, l'hem extret de notícies esparses i dels punts de J. Pericas, referents a castells d'Ausona.

Ramon Berenguer, casat amb Ermessenda, 1095-1137; pares de Pere, Albert, el beat Miró –canonge de Sant Joan de les Abadesses– i de Bernat.

El beat Miró de Tagamanent fou donat pels seus pares i germans al monestir de Sant Joan, el 25 de juny de 1135, i hi visqué, amb fama de sant, fins al 12 de setembre de 1161. El seu cos fou dipositat en un preciós sepulcre de marbre amb l'escut familiar, l'any 1345.²³

Bernat de Tagamanent, casat amb Estefania, 1127. Féu testament el 4 d'abril de 1154. Instituí hereu seu a Pere de Tagamanent, a qui deixà el castell de Tagamanent i el feu de Manlleu, i el substituïa, en cas que morís, pels fills Guillem, Anglésia, Ermessenda, Guicana, Estefania i Bernarda.²⁴

Aquí, la família es divideix en dues branques: la que passa a viure a Manlleu i dóna lloc a la «castllania» dels Manlleu, i la que continua cognomenant-se Tagamanent.²⁵ La branca resident a Tagamanent prossegueix en *Guillem de Tagamanent*, fill d'Estefania, casat amb Anglésia, la seva cosina, filla d'Arnau de Tagamanent.

No hi ha dubte que la castllania de Tagamanent va passar als Manlleu,²⁶ puix que Guillem Bernat de Manlleu, en fer carta d'esponsalici a la seva esposa Agnès, el 2 de febrer de 1194, li dóna el seu castell de Torroella, el delme de Sant Quirze de Besora, l'honor de Samalús i el «castro de Tagamanent», amb tot quant li pertany en dits llocs, excepte els drets que hi puguí tenir la seva mare Ermessenda.²⁷ Aquesta castllania va passar, per compra o successió, als Brull, car en 1351 Pere de Brull, com a marmessor del seu pare Guillem de Brull, nomena Guillem Bosch, home propi seu de Tagamanent, batlle de la

23. Aquest sepulcre fou destruït pels francesos, l'any 1794, i altra volta en 1936. Però, torna a ésser recompost, aprofitant els fragments antics. El culte al beat Miró de Tagamanent es va limitar al monestir de Sant Joan, bé que fou també venerat i conegut a Tagamanent i en altres llocs.

24. Arxiu particular del marquès de Barberà. «Spéculo de la heretat de Rocarberti», I, any 1154.

25. En documents de la Castanya de 1181 i 1183 actuen la vídua Estefania amb els seus fills Pere i Guillem, i al costat d'aquest Arnau de Tagamanent, que es diu oncle de Pere i Guillem, casat amb Ermessenda, i pare de les noies Anglésia, Dolça i Guillem; però qui continua a la branca resident a Tagamanent és Guillem, fill d'Estefania.

26. Desconeixem els lligams familiars dels Tagamanent i els Manlleu, però devien ésser forts. Per documents del castell de Solerols, en part supeditat als Manlleu, des de 1138 actuen junts el cavallers Vituli de Manlleu i Berenguer de Tagamanent, i els Tagamanent tenen béns a Solerols i a Manlleu.

27. Arxiu Mensa Episcopal. Perg. Libre 8, document 62.

castlania del castell de Tagamanent, que ell posseeix «vocate de Manleuo».²⁸ La castlania dels Manlleu era la dita Castlania major. La Castlania menor va continuar en poder de la família Tagamanent, la qual, per casament entroncà, anys a venir, amb els Montbui i els Rocaberti.²⁹

Mn. A. P.

28. Arxiu parroquial de Seva, *Manual Contractes d'arrendament 1349 a 1356*, foli 54 v.o. En Guillem del Brull, el 28 de juliol de 1293, havia fet una venda a Jaume del Brull de tot el que devia tenir al castell de Tagamanent, per 1.035 sous m.b. de tern «quod feudum fuit olim de Senioratu Manlei» (Arxiu parroq. Seva; Man. 1 de 1293, foli 62).

29. La família Tagamanent va continuar-se amb Guillem de Tagamanent, casat amb Anglésia, 1190-1230, pares d'Anglésia, Saura i Sibil·la.

Anglésia de Tagamanent es casà amb Pere de Malla, 1240-1276; pares de Guillem i de Sança, qui es casà amb Ponç de Muntanyola, 1256. Pere de Malla, qui en 1240 es titula «castelà» de Tagamanent, féu testament el 18 de desembre de 1260, instituint hereu al seu fill Guillem.

Guillem de Tagamanent, casat amb Elisenda de Castellet, 1260-1288. Disposà testament el 22 de desembre de 1288, fent hereu el seu fill Bernat.

Bernat de Tagamanent actua com a senyor de masos i béns a Tagamanent i la Castanya, entre 1290 i 1332; són fills seus Guillem i Bonanat, 1359.

Guillem de Tagamanent, casat amb Elisenda de Bell·lloc, 1339. Testà en 1342. Fills seus: Bernat, Berenguer, Marc, Humbert i Saurina, en 1342 casada amb Guillem Ramon de Vall.

Bernat de Tagamanent, 1349 (testà en 1375 i morí en 1412). Casà tres vegades: amb Berenguera de Sarrià (de qui tingué a Pere, mort infant, i a Isabel), amb Alamanda Barrati (de qui procreà Sança i Blanca) i amb Agnès de Clasqueri, vers 1362 (de qui tingué Guillem, Jaume, Bernat, Elionor, Isabel, Guillema i Agnès). L'hereu, Guillem, casat amb Constança, 1404, morí sense fills en 1410.

Jaume de Tagamanent, germà de Guillem, casat amb Isabel de Palou. Testà en 1432.

Isabel de Tagamanent, filla seva, casà amb Joan de Montbui, 1432-1445. Pares de:

Joan de Montbui i de Tagamanent, casat amb Costança Desvall. Féu testament en 1462. Pare de:

Francesc Benet de Montbui i de Tagamanent, casat amb Elisabet, 1462-1481, domiciliats a Barcelona i al Vallès. Pares de:

Elisabet Miquela de Montbui i de Tagamanent, casada, en primeres núpcies, amb Berenguer d'Oms, i, en segones, amb Miquel de Sarriera. Féu testament en 1436. L'heretà Jaume de Rocaberti i de Tagamanent, parent seu, qui a voltes signa simplement de Rocaberti. Gaudí dels béns dels Tagamanent, entre els quals hi havia la castlania menor del castell de Clarà (al Moianès), compartida amb els Savall (Ça Vall), Manuel de Planella i Francesc de Far (Arxiu Notarial de Barcelona, *Capbreu de don Jaume de Rocaberti i de Tagamanent*, notari Joan Carles, 1577-1584).

ADDICIÓ

Pel testament de Guillem de Bell·lloc, datat en 1172, i al qual ens referim en diversos punts de l'obra present,³⁰ trobem el castell de Tagamanent en poder del testador, a l'igual que els castells de Bell·lloc, la Roca, Montornès, Far, Mataró, Montbui, Foix, Font-rubi i Subirats. Del castell que ara tractem, així com dels sis que hem anomenat primer, Guillem de Bell·lloc en disposava a favor del fill que duia a les entranyes la muller, Agnès, qui seria usufructuària, en vida, dels set castells. En cas de no deixar fill baró, havia d'heretar el castell de Tagamanent, juntament amb altres, la filla Guillema.

Escut de la família Tagamanent, de Mallorca.

Una altra nota a tenir en compte és que el 22 de març de 1382 el rei Pere «el Cerimoniós» va vendre el castell de Tagamanent a Berenguer d'Hostalric,³¹ i que en 1419 i en 1476 els monarques concediren privilegis als homes del mateix castell i lloc.³²

En setembre de 1463, el castell de Tagamanent acredità la seva posició estratègica. Els homes del castell, afectes a la causa catalana, davant la presència d'enemics al Congost convocaren sagramental. El castell era custodiat pel batlle i altres pagesos del terme. Amb coratge —escriu un autor—,³³ expugnaren

30. V., p. ex., l'article sobre el «Castell de Bell·lloc (municipi de la Roca del Vallès)».

31. FRANCISCO MONSALVATJE Y FOSSAS, *Condado de Besalú* (Girona, 1908), p. 243.

32. *Id.*, p. 224.

33. F. CARRERAS Y CANDI, «Lo cabdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba», treball publicat al volum *Jochs Florals de Barcelona*, 1895 (Barcelona, 1895), p. 288.

els remences i el resultat del combat els fou favorable, car feren presoners dos dels principals valedors del cabdill Bernat Guillem d'Altarriba, anomenats Malarts i Lluc Gili; els consellers de Vic, el dia 10, reclamaren aquests dos agafats, per tal de rebre'n informació.

Per altra banda, assenyalem la relació que guarda el topònim Tagamanent amb l'homònim mallorquí que es localitza en terme de Montuiri (p. j. de Manacor). El fundador del solar mallorquí fou Pere de Tagamanent, qui acompanyà el rei Jaume I en la conquesta de l'illa.³⁴ La branca illenca excel·lí amb alguns il·lustres prohoms i s'extingí, en línia masculina, a pricipis del segle XVI.³⁵

P. C.

34. ALBERTO Y ARTURO GARCÍA CARRAFFA, *Enciclopedia Heráldica y Genealógica Hispano-Americana*, tomo 86 (Madrid, 1961), article «Tagamanet» [sic].

35. Potser no és superflu d'aportar que el 1498 el rei Ferran «el Catòlic» s'interessava per la família Tagamanent: els béns de Joan de Tagamanent, ciutadà de Mallorca, havien recaigut en el Patrimoni Reial, però foren cedits a Berenguer i Guillem de Tagamanent, nebots, fills del germà Bernat, el monarca es recordava de «los muchos y buenos servicios que los dichos Belenguer de Tagamanent e Guillem de Tagamanent en las turbaciones de Cathalunya al rey, mi Senyor, de inmortal memoria, e a mi fizieron» (ANTONIO DE LA TORRE, *Documentos sobre Relaciones internacionales de los Reyes Católicos*, VI, pp. 143 i 144).